

La memòria dels escriptors i els seus espais - Quadern de les idees, les arts i les lletres

quaderndelesidees.press/la-memoria-dels-escriptors-i-els-seus-espais/

Quan parlem del llegat d'un escriptor, juntament amb el conjunt d'indrets que el van envoltar i influenciar parlem de patrimoni literari. És tot allò que fa referència a un escriptor, aspectes que ajuden a entendre un personatge i el seu àmbit creatiu, així com a la comprensió en el sentit ampli de la seva escriptura. Dins aquesta definició es contemplen tant aspectes reals com ficticis: manuscrits, biblioteques particulars, cases, llocs d'estudi, cafès, carrers i places, paisatges vinculats a la seva vida i obra, etc. El lector, des de sempre, ha tingut la necessitat d'endinsar-se dins la vida privada del personatge, cosa que respon a uns principis molt humans que afecten a tothom.

Hi ha llocs simbòlics descrits que es van creant de manera espontània a través de l'admiració dels lectors, els quals van mitificant un indret que a poc a poc va formant part de la memòria col·lectiva. Hi ha altres casos en què la densitat de l'obra és tan gran, que la seva evocació no es pot deslligar de la literatura. En serien alguns exemples la Fageda d'en Jordà de Joan Maragall, el Montseny que es converteix en La muntanya d'ametistes de Bofill i Mates, i l'Empordà que es concep a partir dels paisatges que descriu Josep Pla. Tot i això, la creació d'un espai d'escriptor és un procés complex en el qual hi intervenen molts elements.

La patrimonialització literària va lligada a la sensibilitat d'unes persones que defensen un lloc descrit, l'estudien i el posen en valor. Sovint, s'associa amb el concepte d'imaginari literari, el qual formaria part d'un imaginari col·lectiu. La construcció d'aquest té sempre un condicionant, que és la realitat que l'envolta.

Per exemplificar-ho, Vinyet Panyella¹ utilitza tres models de cases d'escriptors de diferents països que representen no solament la seva societat, sinó també com s'ha anat construint aquest imaginari literari i quin ha estat l'interès dels qui dominen les polítiques culturals d'aquests llocs. Els dos punts en els quals se centra són l'indret físic i la seva capacitat evocativa i informativa pel que fa a l'escriptor. L'espai físic reforça la

La casa Verdagner a Folgueroles

didàctica del procés creatiu, i el patrimoni literari és l'altre element important, que es basa en tres aspectes: el de la col·lecció documental, el del seu accés i el de la seva conservació.

Un primer exemple seria la Casa Karen Blixen (autora de Memòries d'Àfrica) a Rungstedlund (Dinamarca), on va viure els seus darrers anys. Resulta un indret de pelegrinatge per a escriptors i turistes de diferents parts del món. Es tracta d'una casa de principis del segle XX on el patrimoni literari està regulat, ordenat, catalogat i és totalment accessible. La casa disposa de totes les edicions, traduccions i materials de suport. D'altra banda, la seva documentació original manuscrita és a la Biblioteca Nacional de Dinamarca, també ordenada i amb total accessibilitat. Amb tot això ja es pot veure com l'imaginari d'aquesta escriptora està absolutament obert, cosa que fa que la seva memòria estigui totalment garantida, no solament a nivell de coneixement sinó també a nivell de sistema literari. Geltrú, 2005).

Un cas ben diferent és el de la casa de Frederic Mistral a Maillane. Mistral, escriptor provençal i premi Nobel, té la memòria ubicada en diversos llocs de la Provença de manera irregular. La seva casa és un clar exemple de com els poders polítics, en aquest cas francesos, tracten els escriptors en llengües regionals. La casa és municipal i no té cap guia, i fa uns anys van haver de fer-hi obres perquè queia. Depèn de l'Ajuntament, però no està vinculada a cap universitat. El contrast entre el prestigi que suposa per a la seva figura el premi Nobel amb l'oblit i el deteriorament que pateix la seva casa fa entendre que ha patit un procés de provincialització en el pitjor dels sentits. Es tracta d'una clara qüestió de política lingüística i cultural. El patrimoni està més o menys conservat però no catalogat, i per a tot el que es vulgui consultar s'ha de demanar permís a l'Ajuntament, que no posa cap mena de facilitat.

L'últim cas és el Cau Ferrat de Sitges. Un indret que Santiago Rusiñol anomena des del primer moment casa museu o taller museu. Ha tingut molts problemes de manteniment i conservació ambiental els quals s'estan solucionant, però tot i així la col·lecció està dipositada des del moment fundacional a la Biblioteca Pública Santiago Rusiñol, la qual té plena accessibilitat. Per tant, es pot dir que la gestió dels fons patrimonials és molt bona. Malgrat els problemes que té l'espai físic, el Cau Ferrat conserva l'esperit de l'artista. És un exemple de com l'artista construeix el seu imaginari dins la casa, i on es pot percebre la capacitat evocativa i informativa del que passava realment allà dins. Aquest és un valor molt positiu perquè és un dels pocs exemples de museu a Europa on l'artista hagi creat el seu habitatge en relació al seu imaginari.

Amb aquests tres exemples de cases d'autor donats, un es pot preguntar quin paper hi juga la política cultural respecte als imaginaris literaris. La construcció d'aquests no és una altra que la de mostrar el coneixement de la seva obra, la seva personalitat i les circumstàncies en les quals es va crear, donant-li, així, una base més sòlida.

Entre la dictadura i l'exili, la memòria literària catalana ha tingut un despertar difícil i lent. Les primeres cases museu d'escriptors foren la Casa Museu Verdaguer de Folgueroles i la Casa Museu Verdaguer de Vil·la Joana a Vallvidrera. Van néixer en ple

franquisme amb la voluntat i esforç de preservar els llocs més destacats de la cultura catalana. No responen a una planificació política, sinó que van ser fruit d'iniciatives que la població va veure amb bons ulls i en les quals s'implicà. Un cas diferent és el de la Biblioteca Museu Víctor Balaguer, que es construeix amb la voluntat mateixa de l'autor. La Fundació Josep Pla, en canvi, es forma per part de l'autor i la voluntat d'estudiosos i editors, amb la intenció de crear un centre d'estudi i difusió de l'escriptor. Altres exemples són la Fundació Brossa, la Fundació Palau, el Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu, el Centre Cultural Artur Bladé, la Fundació Pedroló o la Fundació Vicent Andrés Estellés, d'entre molts més.

L'associació que ha tingut un pes importantíssim dins del patrimoni literari català ha estat Espais Escrits, creada l'any 2005 sense ànim de lucre. Compta amb el suport de la Institució de les Lletres Catalanes i té com a objectiu crear uns lligams entre els centres de patrimoni literari català. Sorgeix com una mesura d'urgència que intenta aturar aquesta fragmentació del sistema que cada cop va a més, tot redescobrint al públic la literatura i els seus territoris. Actualment hi realitzen diferents activitats d'entre les quals destaquen el Mapa Literari Català i el Seminari sobre Patrimoni Literari i Territori.

Amb la nova museologia, les cases museu d'avui plantegen donar veu a l'usuari, construir discursos i debats tenint en compte la memòria de l'escriptor. Aquests ja no són contenidors de cultura adreçats a les elits, sinó que han passat a ser espais d'intercanvi i comunicació, amb una funció social i integradora. El seu objecte d'estudi tant pot ser material com immaterial i han de mostrar una realitat des d'una perspectiva polièdrica. Són una manera d'interpretació històrica que evoluciona amb el pas del temps i la societat.

Aquests principis resulten uns bons arguments per tal de plantejar les directrius bàsiques d'un centre de patrimoni literari on a part de conservar una memòria tangible se'n conserven d'intangibles, com la llengua i la cultura que han donat forma a l'obra de l'autor. Acostumen a ser molts cops arxiu, biblioteca i museu alhora, arrelats al territori, amb la intenció de mostrar un personatge dins un context social i cultural. Un indret que ha esdevingut simbòlic a través de la mirada de l'artista.

Cal deixar parlar els espais que traspuen memòria i sensibilitat. Una obra literària pot ser un bon recurs per recuperar un casc antic, un espai natural o un bosc amenaçat de desaparèixer. També cal donar corda a activitats creatives i procurar donar una mirada contemporània a l'obra de l'autor, evitant caure en una visió romàntica i ancorada en el temps. Cal rellegir en clau contemporània els nostres clàssics, ja que la bona literatura accepta múltiples lectures. Un museu o centre literari ha de ser una espècie de laboratori de la literatura i estar vinculat a diverses disciplines (filòlegs, museòlegs, pedagogs, biògrafs, escriptors, poetes, lectors, artistes...) que poden col·laborar amb l'estudi i la difusió de la llengua i la literatura. De la mateixa manera, els centres de patrimoni han d'estar vinculats a les universitats i convertir-se en un lloc exemplar pel que fa a programes culturals i activitats acadèmiques, o altres jornades relacionades amb la literatura.

Els espais literaris han de ser punts d'acollida per a gent d'una mateixa comunitat, que sigui la seva presentació de cara als nouvinguts, i d'altra banda un lloc atractiu i ple de possibilitats culturals i creatives per a la gent del país i de fora.

Els gestors del patrimoni cultural han de sentir la responsabilitat de transmetre un sector molt important del patrimoni que, a banda de la llengua, conté una part de l'imaginari de la nostra cultura. La cultura ha d'ajudar a vèncer una societat individualista en la qual cal trobar canals que facilitin l'experiència del coneixement. Els museus literaris han d'enriquir el visitant intel·lectualment, però també han de connectar-lo emocionalment, seduir-lo i atrapar-lo a través de la literatura.

La memòria d'un escriptor pot unir tot un poble i la seva identitat. S'ha de saber captar aquest punt excepcional que té la literatura per tal de gestionar i posar en valor el patrimoni literari i, en aquest cas, català.

Comparteix a Whatsapp

Vols rebre els articles al teu correu electrònic?

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	

Nom (obligatori)

Correu electrònic (obligatori)

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avis legal i política de privacitat](#).

Cèlia Nolla

Filòloga, gestora cultural i poeta a batzegades.

